

We moeten leren de dubbelzinnigheden van onze geschiedenis onder ogen te zien

Als sinds de dood van de zalige Peerke Donders wordt hij op uiteenlopende manieren verbeeld en in verband gebracht met actuele trends. Hij spreekt tot de verbeelding. Maar dat nu in de recente discussie over het beeld van hem in het Tilburgse Wilhelminapark uitgerekend hij gezien wordt als iemand die de superioriteit van witte mannen over zwarten zou verbeelden en het triomfalisme van de rooms-katholieke kerk, is wrang. Arme Peerke, stelt theoloog Erik Borgman. Hij pleit ervoor de dubbelzinnigheden van onze geschiedenis onder ogen te zien.

door Erik Borgman

Petrus Norbertus Donders (1809-1887) was het kind van arme thuiswevers. Hij was niet bepaald voorbestemd om een prominent symbool van katholiek Tilburg te worden. Zijn ouders konden een seminarieopleiding voor hun zoon niet betalen en hij financierde zijn studie door op het seminarie in Sint Michelsgestel als knecht te werken. Hij zette niet in op een kerkelijke carrière. Hij vertrok in 1842 vrijwillig naar Suriname en werkte daar hij lange tijd in de leprakolonie op de voormalige plantage Batavia. Daar zou hij uiteindelijk ook sterven.

Al tijdens zijn leven werd Peerke beschouwd als een heilige. De congregatie van de redemptoristen, waarin Peerke in Suriname intrad, liet in zijn laatste jaren zijn woorden en daden onder de melaatsen door een medebroeder vastleggen. Rond 1900 begonnen ook de bewoners rondom het geboortehuis van Donders hem te vereren. De redemptoristen verwierven de grond waarop zijn geboortehuis had gestaan en lieten er een kapel bouwen. Dat Tilburg op 27 oktober 1944 bevrijd werd, de geboortedag van Peerke, maakte dit zogenoemde Heiligdom aan de Heikant een populair pelgrimsoord.

Verschillende aspecten

Verschillende aspecten van het leven van Peerke Donders werken nog steeds door. In wat tegenwoordig officieel het Peerke Donders Park heet, vinden wekelijks gebedsdiensten plaats om de voorspraak van Peerke te vragen, die in 1982 door paus Johannes Paulus II officieel werd zaligverklaard. In 1931 is op het terrein een replica gebouwd van het huisje waarin Peerke met zijn ouders en broer woonde. Met het weefgetouw in de kamer houdt het de herinnering vast aan degenen die in Tilburg en omgeving als thuiswevers het hoofd boven water probeerden te houden.

In 2009, op zijn 200ste geboortedag, werd het Peerke Donders Paviljoen geopend. Het documenteert niet alleen Peerkes leven, maar besteedt als Museum voor de Naastenliefde aandacht aan de barmhartigheid en wil deze bevorderen. Vanuit de levensgeschiedenis van Peerke is er aandacht voor Suriname, maar er wordt ook stilgestaan bij de aanwezigheid van vluchtelingen in Nederland en Brabant. Onder de naam Centrum voor Ziel en Zakelijkheid worden activiteiten georganiseerd die laten zien dat deze twee begrippen samen betekenisvolle maatschappelijke vernieuwing bevorderen.

Gecomplieerde geschiedenis

Een cynicus kan zeggen dat velen wilden en willen profiteren van de populariteit van Peerke Donders. Juister lijkt het te constateren dat er verschillende lagen in Donders' geschiedenis te herkennen zijn die ons nog altijd aanspreken. Er is de arme, vrome jongen die niets liever wilde dan God dienen en alles op alles zette om priester te worden. Er is de idealist die Christus zag in de arme melaatsen en hen zowel wilde helpen als hen duidelijk wilde maken dat de samenleving ze wel uitstootte, maar dat God hen nabij was en van ze hield. Er is de priester van een kerk die ervan overtuigd was dat er buiten haar geen heil was en daarom overal veel mogelijk mensen tot het katholieke geloof probeerde te brengen. De geschiedenis van Peerke Donders is inderdaad

verbonden met het kolonialisme: was Suriname geen Nederlandse kolonie geweest, waren er geen Nederlandse priesters en religieuzen heengegaan. Maar Peerke Donders is ook een voorganger van degenen die vandaag de dag proberen voor uitgesloten en uitgestoten een waardig leven te bevorderen.

Zo gecompliceerd is de geschiedenis! De geschiedenis van de rooms-katholieke kerk, de geschiedenis van Nederland, de geschiedenis van onze pogingen de wereld te verbeteren: zij vormen een mengsel van licht en donker. Het maakt ook onze verhouding tot ons voorgeslacht gecompliceerd: we kijken met bewondering naar sommige en met afschuw naar andere van hun ideeën en hun daden. Wij prijzen hun heldhaftigheid en zijn verbijsterd over hun blindheid. Het zou goed zijn als we zouden bedenken dat in de toekomst met dezelfde gemengde gevoelens naar ons gekeken zal worden.

Laten staan

Natuurlijk kan de gemeente Tilburg besluiten om het beeld van Peerke Donders uit het Wilhelminapark weg te halen. Natuurlijk kunnen wij als belijdende katholieken dit proberen tegen te houden omdat er niets mis is met 'onze Peerke'. Ik zou echter zeggen dat er hoewel er inderdaad weinig mis was met Peerke, wij het beeld uit 1926 in het Wilhelminapark zo nu nooit meer zouden neerzetten. En terecht.

Maar juist *daarom* moeten we het laten staan. Zodat wij ons gaan afvragen wat hier precies wordt uitgebeeld. Zodat wij nadenken over de vraag hoe je zonder neerbuigendheid in te zetten voor beschadigde mensen die beschadigde levens leiden. Zodat we terughoudender worden met pogingen mensen uit het verleden voor onze eigen karretje te spannen.

Godzijdank

Dan kunnen wij nadenken over een nieuw beeld van Peerke Donders, als bijdrage aan de voorgaande beeldvorming. Dit nieuwe beeld zou wat mij betreft duidelijk moeten maken dat geprobeerd is de Surinaamse melaatsen, de thuisweverszoon Peerke Donders en de Jezus die lijdend en stervend op het kruis is afgebeeld dat hij in zijn hand heeft, op de knieën te krijgen en zo terzijde te schuiven. En dat dit godszijdank steeds maar niet lukt. Te midden van onze dubbelzinnige geschiedenis staat het leven niettemin op. Letterlijk God zij dank.

Erik Borgman is lekendominicaan en hoogleraar Publieke Theologie aan Tilburg University en directeur van het Tilburg Cobbenhagen Center.